

KULTURA

RAZGOVOR – Dr. Damir Kovač, liječnik i kolekcionar

FALIČKE FIGURE SVJEDOČE O FENOMENU PLODNOSTI

Vlasta Tolić

Zbirka antičkih falosa koju je prikupio kolekcionar, numizmatičar i liječnik dr. Damir Kovač jedinstvena je u Hrvatskoj, a rijetka i u svijetu. Predmete je predstavio na izložbi »Falosom protiv uroka« otvorenoj u Muzeju grada Zagreba, izazvavši zanimanje javnosti. To je prvo i cjelovito predstavljanje zbirke koja broji 160 figurica od zlata, srebra, bakra i stakla. Arheološki nalazi potječu oko 4. i 5. stoljeća s područja nekadašnjeg Rimskog Carstva, pretežito hrvatskoga dijela Panonije. Radi se o privjescima, prstenčićima i kipićima koji su imali magijsko značenje, prizivali su sreću i plodnost, te štítili od uroka i zlih sila.

Postav u MGZ nalik peep-showu osmislio je arhitekt Željko Kovačić. Izložbenu dvoranu ispunio je posebno projektiranim vitrinama, visokim postamentima nalik muškome spolovilu koji su presvučeni rastezljivim materijalom. Radi se o asocijacijama na kondome u boji, glatke, spiralne i rebraste na kojima je u visini pogleda mali prorez kroz koji se vide predmeti postavljeni u vitrinama. Izložba ima namjeru predstaviti javnosti jednu privatnu zbirku te detabuirati stav prema tematici poganskih falosa, koja je bila stoljećima zapostavljena u umjetnosti.

Simbolika falosa

Dr. Damir Kovač nije samo skupljač figurica falosa, već i vrni poznavač njihove simbolike, što je bio povod ovom razgovoru s njime.

Što Vas je ponukalo na taj neobičan hobi skupljanja antičkih falosa?

Kao dugogodišnji numizmatičar na antičkim novčićima nalazio sam na prikaze falosa pa sam se počeo zanimati za njihovo značenje te skupljati takve kipiće. Falosom se naziva muški

Figurice antičkih falosa koji potječu pretežito s hrvatskoga dijela Panonije nabavljao sam na aukcijama diljem Europe i svijeta, a svaki od njih stoji od 100 do 10 000 eura / U kutijama s reljefom falosa na poklopcu čuvao se ljubavni napitak, antička inačica današnje viagre

Dr. Damir Kovač: Žene bi i danas mogle nositi falos oko vrata da svoju njegovu simboliku

Foto: Vjesnik/Ratko Mavar

spolni organ, dok izraz falos ističe njegovu simboliku. Faličku poruku imaju i stopalo, palac, stup, stablo ili riba. Tematika se proširuje na vulvu i figu, koja nije ništa drugo nego falus između usmina. Predmete sam nabavljao na aukcijama diljem Europe i svijeta, a svaki od njih stoji od 100 do 10 000 eura. Najveći skupljač antičkih falosa je kolekcionar Haddad koji živi u New Yorku, a njegovo prezime u prijevodu s arapskoga znači Kovač, pa nas i ono na neki način povezuje.

Tko je sve nosio amulete falosa i gdje su se sve nalazili ti motivi?

Amulete falosa jednako su nosili muškarci, žene i djeca. To su bili privjesci na odorama vojnika, žene su ih vješale na lančiću dok su im muževi bili u ratu, a tim amuletima darivana su novorođenčad. Postoje i kutijice s poklopcima na kojima je falos oblikovan u reljefu u kojima se čuvao ljubavni napitak, antička inačica današnje viagre. Teško

Simbolički falosi: Muški organi u erekciji

Foto: Vjesnik/Ratko Marković

je povjerovati da se prema nekim mišljenjima tu spremao vosak za pečatnjake. Žene bi i danas mogle nositi falos oko vrata kada bi znale da im njegova simbolika donosi sreću. Podržavam latinsku izreku »Dobar penis mir u kući«.

Figurice na kolima vojskovođa

Ta izreka proistekla je iz poganskog običaja da se na kuću postavi figura falosa koja ju je prema vjerovanju štítila kao što to u nekim našim krajevima danas još uvijek čini kokot. Hermafroditiski stupovi u obliku golog uda na kojima je postavljen

stol čuvali su hranu od kvarenja. Falosi na svjetiljkama istjerivali su mračne sile, a oni s krilima i šapama plašili zlonamjernike. Nizovi faličkih figurica na kolima vojskovođa zvečkali su i zvukom ih bodrili i odagnavali strah. Amuleti pa i oni s falusima su predmeti koji su praznovjerni ljudi nosili kao čarobno sredstvo za obranu od zala, nesreća i bolesti.

Zašto je baš falos izabran za amulet? Kada nestaje iz ikonografije?

Praznovjerje prati čovjeka od njegova postanka na zemlji. Zaokupljen zagonetkom života i

smrti pronalazio je idole kojima će se klanjati. Rimski svijet bio je prepun simbolike, religijske i magijske, baštinjene iz ranijih razdoblja i kultura, posebice egipatske i grčke. Muški spolni organ i danas se u govornom jeziku naziva – život. To je reproduktivni organ koji prenosi sjeme kao genetski zapis ljudskog bića. Muški ud je još simbol svjetlosti i topline kao izvora života. Pojam je snage, muškosti i neustrajivosti.

Falos je u antici bio često shvaćen kao predmet obožavanja u najrazličitijim oblicima, materijalima i veličinama. Prikazi ljud-

skog tijela, aktova atleta u antici savršenih su razmjera. Poganski idoli božanstava plodnosti Prijava i Satira uveličana su spolovila.

Poganski idol

Amajlije antičkih falosa redovito su organi u erekciji, da se doživljaj plodnosti naglasi u svojoj njegovoj punini. Zbog moraliziranja epohama je potiran prikaz falosa kao važan dio umjetničkog stvaralaštva klasičnih civilizacija koje odlikuje sloboda nadahnuća i izraza.

Kada je prikaz falosa od ponosa postao sramota?

Falos je bio na ponos onima koji su ga nosili, a ne na njihovu sramotu. No, kako je falos bio poganski idol, potrajao je sve dok mnogoboštvo nije istisnula vjera u jednog Boga. Iako je kršćanstvo tijekom 4 i 5. stoljeća, od kada potječu falosi, već bilo priznato kao službena monoteistička vjera, još neko vrijeme zajedno sa simbolom križa supostoje politeistički idoli sve do njihova potpunog iščeznuća. Od tada su falusoidni oblici potirani kao nešto izopačeno i neprimjereno što »vrijeda oči«.

Je li antički svijet po Vašem mišljenju zbog čestih faličkih figurica bio opsjednut seksom?

Faličke figure svjedoče o tome da je antički čovjek prije svega bio oduševljen fenomenom plodnosti kao pobjedom života nad smrću. Antički svijet je u vladajućim krugovima živio raskalašenim životom, što se ne odnosi na puk. Zbog neumjerenog odavanja strastima rimski carevi Tiberije i Neron više su poznati po ljubavnim užicima nego po političkoj ulozi. Mnogi su upamtili Mesalinu, ženu cara Klaudija, koja se podavala slučajnim prolaznicima u zloglasnoj četvrti Suburbije. Dokoni bogataši provodili su neponovljiv i sladak život pun strasti, a mali čovjek strepio zbog nespokojstva pred nepoznanicama svijeta.

KAZALIŠTE – Suradnja Kazališta Virovitica i Istarskog narodnog kazališta

RAZOBLIČAVANJE ILUZIJA O ŽIVOTU TEATRA

Održana hrvatska praižvedba komedije »Gretica, str. 89« Lutza Hübnera

VIROVITICA, 8. veljače – Kazalište Virovitica ponovno je posegnulo za novim, na hrvatskim pozornicama još neizvedenim djelom – komedijom »Gretica, str. 89« Lutza Hübnera, njemačkog glumca i redatelja, koji je napisao desetak dramskih tekstova za djecu i odrasle – i u suradnji sa Istarskim narodnim kazalištem iz Pule postavilo predstavu koja će zasigurno i među publikom i među kazališnim profesionalcima potvrditi već dokazanu kvalitetu najmanjeg hrvatskog

profesionalnog teatra.

Polazište ovoga komada, koji je s njemačkog preveo Damir Mađarić, dramaturški obradila Tatjana Šput, a na scenu postavio Robert Raponja (uz pomoć asistentice Blanke Bart), Goetheov je »Faust«, iako se u njemu ne priča niti o Faustu, niti o Mefistu, a niti o Margareti, odnosno Greti po kojoj je djelo i dobilo naslov. »Gretica, str. 89« zapravo je priča o kazalištu, o redateljima i glumcima, o njihovim pristupima dramskom komadu i kazalištu uopće, ispričana

kroz desetak prizora pokušaja Redatelja (Draško Zidar) i Glumice (Jadranka Đokić) da na pozornicu postave malu, gotovo beznačajnu, scenu iz velikog »Fausta«, zabilježenu na stranici 89. teksta. Mogao je to, naravno, biti i bilo koji drugi tekst, ali, kako to u programskoj knjižici bilježi dramaturginja Tatjana Šput, vjerojatno se Hübner vodio idejom iz Goethovog »Fausta« u kome Meisto pomaže Faustu u razobličavanju svih iluzija o ljudskoj i Božjoj veličini. U »Gretici«

Hübner razobličuje kazalište, razotkriva njegov »život« koji publika inače nema prilike vidjeti jer se događa na probama, onda kada u dvorani nema nikoga osim redatelja i glumaca, koji zajednički traže pristup liku i tekstu u cjelini. Kakvi tipovi redatelja i glumaca zapravo postoje i što se događa u njihovom međudnosu, sjajnom glumom pokazali su glumac Kazališta Virovitica Draško Zidar i studentica četvrte godine glumačke akademije Jadranka Đokić. Iskusi virovitički glumac ovom je ulogom ponovno pokazao da mu »leže« zahtjevne uloge u kojima se u nešto više od sat vremena, koliko traje kazališna igra na pozornici, traži njegova višestruka transformacija (trenutačno takvu ulogu igra i u komadu »Kamenje u njegovim džepovima«) a mlada Jadranka Đokić bila mu je odlična partnerica, koja je ovom predstavom virovitičkoj publici pokazala da ima veliki glumački potencijal.

Jednostavnu i funkcionalnu scenografiju osmislila je Dinka Jeričević, kostimi – u ovoj predstavi vrlo važni detalj za prikazivanje karaktera likova – ideja su Marinele Jaromele, a glazbu je skladala Arinka Šegando.

Slavica Bakić-Gazdek

Višestruka transformacija u sat vremena predstave: Draško Zidar i Jadranka Đokić

KLUBOVI – U klubu »Gjuro II« predstavljat će se i alternativna kazališna scena

»GJURO« OTVARA VRATA UNDERGROUNDU

ZAGREB, 8. veljače – Klub »Gjuro II« u Zagrebu otkriva da je otvorio novu kazališnu sezonu predstavom »Karlovac (kraj na zemlji)« Marija Kovača. Nakon trogodišnje stanke, u listopadu su se u »Gjuro« ponovno počela organizirati kulturna događanja – od predstavljanja časopisa, knjiga i plakata do koncerata i DJ i VJ programa, a od sada će se svaki drugi utorak moći pogledati i kazališna predstava.

»Pozivamo sve mlade i neafirmirane kazalištarce, koji za svoje nastupe nemaju ni mjesta ni uvjeta, da predstave prikažu u našim prostorijama jer otvaramo sezonu underground kazališta, performancea i glazbe«, rekao je Mišo Devčić, voditelj kulturnog programa kluba »Gjuro II«.

Svi zainteresirani će prostor za izvedbu dobiti besplatno, a o njima odlučuje hoće li ulaznice naplaćivati ili ne. U

svakom slučaju, cijena ulaznice bi trebala biti simbolična, napominje Devčić, a sav novac od zarade ide skupini koja nastupa.

Mario Kovač vodi kazališni program, te se oni koji žele nastupiti, mogu javiti njemu i dogovoriti termine. Za sada su dogovoreni nastupi i predstave mladog studenta režije Olivera Frlića, performer Damira Bartola Indoša te književnika Predraga Rasoša, koje će se moći pogleda-

ti u nadolazećim utorcima. Od prvoga svibnja do prvoga srpnja planira se i Festival nezavisnog kazališta (DNK), koji bi svakog utorka, uz domaće predstave, ugostio i poneko »jače« europsko ime alternativne scene.

Ta će multimedijalna i interdisciplinarna akcija, prema riječima Miše Devčića, trajati do kraja sezone, prvoga srpnja, i u nju su pozvani i uključeni svi.

Katarina Kolega

IZLOŽBE – Medalje i plakete Ivana Kerdića u Arheološkome muzeju

KRONIKA VREMENA U MEDALJAMA

Stotinjak izložaka, nastalih između 1911. i 1952., dragocjen su uvid u često nepravedno zapostavljenu povijest medaljerstva i Kerdićev opsežan opus, u kojemu se zrcale najvažniji i manje važni događaji toga vremena

ZAGREB, 8. veljače – Prilog, doduše s malim zakašnjenjem, o 50. obljetnici smrti poznatog medaljera i kipara Ivana Kerdića (1881.–1953.) dao je ovih dana Arheološki muzej prigodnom izložbom umjetničkih medalja i plaketa. Stotinjak izložaka, nastalih u rasponu između 1911. i 1952., dragocjen su uvid u povijest medaljerstva, može se reći nepravedno zapostavljenu granu kiparstva u kojoj je baš Kerdić dosegao iznimno visoke domete. Stoga nije na odmet spomenuti – kako je istaknuo autor projekta dr. Ivan Mirmik, otvarajući izložbu – Kerdićevu veliku popularnost za života izvan granica domovine.

Kerdićev opsežan opus još nije do kraja obrađen. U Arheološkom muzeju izloženo je 115 djela, što reprezentativnih medalja, što negativna za izradu, nastalih u rasponu od malog secesijskog reljefa s portretom Vere Pije Pilar, iz 1906., do posljednje načinjene plakete 1952., u povodu krunidbe engleske kraljice Elizabete II. Većina medalja nosi Kerdićev potpis, ali za sitne hodočasničke medalje i društvene značke, koje do sada nisu bile izlagane, i dalje ostaje otvoreno pitanje autorstva.

Savršeno umijeće modeliranja

Već od ranih studentskih dana Ivan Kerdić ovladao je savršenim umijećem modeliranja i raznih tehnika izrade sitne skulpture, cizeliranja, varenja, iskućavanja, kovanja, lijevanja, reduciranja, retuširanja, patiniranja i emajliranja, kao i vrhunske izrade slova i kompozicije. Njegov talent za minuciozno oblikovanje detalja vidljivo je u gotovo svim radovima.

Kao izvore Kerdićeva nadahnuća, dr. Mirmik spominje klasičnu antičku umjetnost i utjecaj talijanske re-

nesanse. Ne smije se zaboraviti niti utjecaje aktualnih umjetničkih gibanja. Tako već prvi radovi pokazuju odlike secesije, a nakon Prvog svjetskog rata zamjećuje se utjecaj Art decoa s blagim stilizacijama. Najveći dio Kerdićeva opusa dr. Mirmik stavlja u kategoriju bezvremenskih vrijednosti, osobito ističući umjetnikovu jedinu trodimenzionalnu statu – »Zlatarovo zlato«.

Kerdićeve raznorodne medalje pratile su mnogobrojne povijesne i društvene promjene, ali i manje značajne promjene tijekom pola stoljeća djelovanja. U njima su zabilježeni događaji poput atentata u Sarajevu, Prvi svjetski rat, stvaranje države SHS, 100. obljetnica rođenja Petra Preradovića, 100. obljetnica hrvatske himne i 700. obljetnica Zlatne bule. Kerdić je i autor kolajna za mnoge udruge.

Medalje na dnu Save

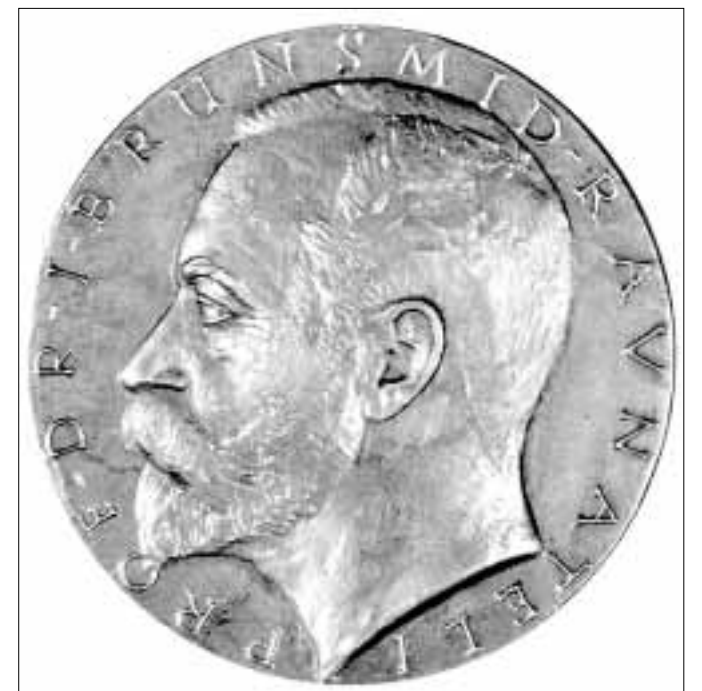
Posebice su zanimljive medalje i plakete nastale

između dva svjetska rata, koje je svojedobno bilo opasno posjedovati: primjerice, portret dr. Vladka Mačeka, ili modele za kovanice NDH. Dio Kerdićeva opusa čine i portreti suvremenika, a nađe se i pokoji velikan iz prošlosti, primjerice J.J. Strossmayer ili P. Preradović.

Najneobičniju sudbinu, spominje dr. Mirmik, doživjela je izložena portretna medalja Izidora Kršnjavoga iz 1915. godine. Kršnjavi, naime, nikako nije htio prihvatiti tu medalju te je sve otkovane primjerke dao baciti u Savu. Nakon nekoliko godina na dnu rijeke, izvadio ih je neki ribič i tako su korodirane, kositrene medalje s vremenom ipak dospjele do muzejskih vitrina.

Većina izloženih radova potječe iz Numizmatičke zbirke Arheološkog muzeja koja ih je dobila zahvaljujući donaciji Ane i Berislava Kopača te donacije Irislava Dolenca.

Martina Ivandić

Bezvremenski stil: Portretna medalja Josipa Brunšmida